

NOTIFICATION

No. 48/2018

Date : 7 /6/ 2018

Subject : Implementation of Syllabi of Various Subjects as per Semester and Credit & Grade System in the Faculty of Inter-disciplinary Studies from the session 2018-2019 and Onwards.

It is notified for general information of all concerned that, the authorities of the University has accepted Semester and Credit & Grade System syllabi of various Subjects of B.P.A. Part-II Semester-III & Semester – IV mentioned in column No.2 and which is to be implemented stagewise from the session 2018-2019 and onwards, with appendices as shown in column No.3 of the following table.

TABLE

Sr.No.	Course / Subjects	Appendices of the New Syllabi
1	2	3.
B.P.A.Part-II Semester –III & IV		
1.	English	The Syllabi prescribed for the subject “Compulsory English” which is appended herewith as Appendix-A
2.	Marathi	The Syllabi prescribed for the subject “Compulsory Marathi,” which is appended herewith as Appendix-B
3.	Hindi	The Syllabi prescribed for the subject “Compulsory Hindi,” which is appended herewith as Appendix-C
4.	Heritage of Indian Art and Culture	The Syllabi prescribed for the subject “Heritage of Indian Art and Culture” which is appended herewith as Appendix-D
5.	(भारतीय शास्त्रीय संगीत) गायन/ स्वरवाद्य	The Syllabi prescribed for the subject “(भारतीय शास्त्रीय संगीत) गायन/ स्वरवाद्य” which is appended herewith as Appendix-E
6.	नृत्य (कथक, भारतनाट्यम, ओडिसी)	The Syllabi prescribed for the subject “नृत्य (कथक, भारतनाट्यम, ओडिसी) ” which is appended herewith as Appendix-F
7.	तबला	The Syllabi prescribed for the subject “Tabla” which is appended herewith as Appendix-G
8.	ड्रामा	The Syllabi prescribed for the subject “Drama” which is appended herewith as Appendix-H

Sd/-
Registrar
Sant Gadge Baba Amravati University,

Appendix-A

**SYLLABUS
PRESCRIBED FOR
B.P.A – PART II EXAMINATION
SEMESTER III
COMPULSORY ENGLISH**

TIME : 3 HOURS

MAX MARKS THEORY : 80 MARKS

MAX MARKS INTERNAL ASSESSTMENT : 20 MARKS

Prescribed Textbook : Blossoming Flowers by Board of Editors, Published by Orient Blackswan.

UNIT I

PROSE –

1. India's Message to the World – Swami Vivekanand
2. The Pleasure of Ignorance – Robert Lynd
3. The Happy Prince – Oscar Wilde
4. The Three Questions – Leo Tolstoy

UNIT II

POETRY –

5. Sonnet 116 – William Shakespeare
6. Dirge – James Shirley
7. Leisure – W H Davies
8. A Baby Asleep After Pain – D.H Lawrence

UNIT III

GRAMMAR :

9. Clauses :

- ✓ Main Clause
- ✓ Subordinate Clause (Noun Clause , Adverb Clause , Adjective Clause)

10. Types of Sentences :

- ✓ Assertive/ Affirmative Sentences
- ✓ Exclamatory Sentences
- ✓ Negative Sentences
- ✓ Interrogative Sentences
- ✓ Simple Sentences
- ✓ Compound Sentences
- ✓ Complex Sentences
- ✓ Compound Complex Sentences

UNIT IV

COMMUNICATION SKILLS :

11. Telephone Conversation

- ✓ Answering the Telephone and Asking for Someone
- ✓ Taking and Leaving Messages
- ✓ Making Enquiries on the Phone

12. Interpersonal Conversation

- ✓ Getting People's Attention and Interrupting
- ✓ Making Requests and Responding to Them
- ✓ Asking for Directions and Giving Directions

UNIT V

MULTIPLE CHOICE QUESTIONS

Based on prescribed text Unit I & II only

Internal Assessment :

Viva- Voce

A) Personal Interview

B) Seminar - Presentation (Based on prescribed text : Prose & Poetry)

**B.P.A Part II
Compulsory English
Semester III**

SGB Amravati University, Amravati

TIME : 3 HOURS

MAX MARKS THEORY : 80 MARKS

MIN PASSING MARKS : 32 MARKS

MAX MARKS INTERNAL ASSESSMENT: 20 MARKS

MIN PASSING MARKS : 08 MARKS

Distribution of Marks

UNIT I (16 Marks)

A) **Prose** i) The students will have to answer TWO out of THREE short answer questions of 3 marks each. = 6 Marks

ii) The students will have to answer TWO out of THREE long answer questions of 5 marks each = 10 Marks

UNIT II (16 Marks)

B) **Poetry** i) The students will have to answer TWO out of THREE short answer questions of 3 marks each. = 6 Marks

ii) The students will have to answer TWO out of THREE long answer questions of 5 marks each. = 10 Marks

UNIT III (16 Marks)

C) **Grammar** : Prescribed Text Blossoming Flowers by Board of Editors & published by Orient Blackswan

i) Clauses = 06 Marks

ii) Types of Sentences = 10 Marks

UNIT IV (16 Marks)

D) **Communication Skills :**

i) Telephonic Conversation = 8 Marks

ii) Interpersonal Conversation = 08 Marks

UNIT V (16 Marks)

E) Multiple Choice Questions (MCQ)

Based on Unit I & II : The students will have to answer SIXTEEN out of SIXTEEN MCQ's = 16 Marks

F) Internal Assessment

i) Viva- Voce = 20 Marks

a) Personal Interview = 10Marks

b) Seminar - Presentation = 10 Marks

Note:

1. The teachers are expected to impart formal training in Grammar Composition, Making Introduction, Greeting People, Talking about Family, Describing People, Places & Animals, Expressing Feelings, Inviting, Suggesting, Accepting & Refusing, Reading & Oral Skills in the tutorial classes.

2. Internal examiner shall interview an examinee to test his or her spoken skills.

3. There shall be separate passing for theory & Internal Assessment.

**SYLLABUS
PRESCRIBED FOR
B.P.A – PART II EXAMINATION
SEMESTER IV
COMPULSORY ENGLISH**

TIME : 3 HOURS

**MAX MARKS THEORY : 80 MARKS
MAX MARKS INTERNAL ASSESSTMENT : 20 MARKS**

Prescribed Textbook : Blossoming Flowers by Board of Editors, Published by Orient Blackswan.

UNIT I

PROSE –

1. [Why Are Beggars Despised](#) – George Orwell
2. On the Conduct of Life (extract) - William Hazlitt
3. The Girl – O Henry
4. The Magic Shop – H. G Wells

UNIT II

POETRY –

5. Where the mind is without fear – Rabindranath Tagore
6. A Lament – P.B Shelley
7. Love in Life – Robert Browning
8. Up – Hill : Christina Rossetti

UNIT III

GRAMMAR :

9. Transformation of Sentences :
  - ✓ Interchange of Affirmative & Negative Sentences
  - ✓ Interchange of Assertive & Interrogative Sentences
  - ✓ Interchange of Assertive & Exclamatory Sentences
  - ✓ Conversion of Simple to Compound Sentences
  - ✓ Conversion of Simple to Complex Sentences
  - ✓ Conversion of Complex to Simple Sentences
  - ✓ Conversion of Compound to Complex Sentences
  - ✓ Conversion of Complex to Compound Sentences

10. Synthesis of Sentences :

Combination of two or more simple sentences into a single simple sentence / Compound Sentence / Complex Sentence.

UNIT IV

COMMUNICATION SKILLS :

11. Interpersonal Conversation
  - ✓ Congratulating and Responding to Congratulations
  - ✓ Paying Compliments, Showing Appreciation, Offering Encouragement and Responding
  - ✓ Asking for , Giving and Refusing Permission
12. Casual Conversation
  - ✓ Talking about the Weather
  - ✓ Describing Daily Routines
  - ✓ Talking about Current Activities

UNIT V

MULTIPLE CHOICE QUESTIONS

Based on prescribed text Unit I & II only

Internal Assessment :

Viva- Voce

A) Personal Interview

B) Seminar - Presentation (Based on prescribed text : Prose & Poetry)

**B.P.A Part II
Compulsory English
Semester IV**

SGB Amravati University, Amravati

TIME : 3 HOURS

MAX MARKS THEORY : 80 MARKS

MIN PASSING MARKS : 32 MARKS

MAX MARKS INTERNAL ASSESSMENT: 20 MARKS

MIN PASSING MARKS : 08 MARKS

Distribution of Marks

UNIT I (16 Marks)

A) **Prose** i) The students will have to answer TWO out of THREE short answer questions of 3 marks each. = 6 Marks

ii) The students will have to answer TWO out of THREE long answer questions of 5 marks each = 10 Marks

UNIT II (16 Marks)

B) **Poetry** i) The students will have to answer TWO out of THREE short answer questions of 3 marks each. = 6 Marks

ii) The students will have to answer TWO out of THREE long answer questions of 5 marks each. = 10 Marks

UNIT III (16 Marks)

C) **Grammar** : Prescribed Text Blossoming Flowers by Board of Editors & published by Orient Blackswan

i) Transformation of Sentences= 8 Marks

ii) Synthesis of Sentences = 8 Marks

UNIT IV (16 Marks)

D) **Communication Skills :**

i) Interpersonal Conversation = 8 Marks

ii) Casual Conversation = 08 Marks

UNIT V (16 Marks)

E) Multiple Choice Questions (MCQ)

Based on Unit I & II : The students will have to answer SIXTEEN out of SIXTEEN MCQ's = 16 Marks

F) Internal Assessment

i) Viva- Voce = 20 Marks

a) Personal Interview = 10Marks

b) Seminar - Presentation = 10 Marks

Note:

1. The teachers are expected to impart formal training in Grammar Composition, Making Introduction, Greeting People, Talking about Family, Describing People, Places & Animals, Expressing Feelings, Inviting, Suggesting, Accepting & Refusing, Reading & Oral Skills in the tutorial classes.

2. Internal examiner shall interview an examinee to test his or her spoken skills.

3. There shall be separate passing for theory & Internal Assessment.

Appendix-B

बी.पी. ए. भाग - २ मराठी (आवश्यक)
सत्र ३ रे

॥ गुण विभागणी ॥

एकूण गुण - १००
लेखी गुण - ८०
अंतर्गत मूल्यमापन - २०
वेळ - ३ तास

अभ्यासक्रमासाठी नेमलेले पाठ्यपुस्तक साठी) -- 'मृदगंध' भाग २ (विभाग 'अ', 'ब', आणि 'क')

विभाग - अ	वैचारिक	--	१६ गुण
विभाग - ब	ललित	--	१६ गुण
विभाग - क	कविता	--	१६ गुण
विभाग - ड	उपयोजित मराठी	--	१६ गुण
	वैचारिक, ललित व कविता या	--	१६ गुण
	विभागांवर वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी प्रश्न		

विभाग 'अ' व 'ब'	यावर प्रत्येकी सोळा गुणांचा एक दीर्घोत्तरी प्रश्न	--	३२ गुण
विभाग 'क'	यावर प्रत्येकी आठ गुणांचे दोन लघुत्तरी प्रश्न	--	१६ गुण
विभाग 'ड'	मधील उपयोजित मराठीवर प्रत्येकी आठ गुणांचे दोन लघुत्तरी प्रश्न	--	१६ गुण
वस्तुनिष्ठ प्रश्न	- उपरोक्त अभ्यासक्रमातील विभाग 'अ', 'ब' आणि 'क' यावर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे एकूण १६ बहुपर्यायी प्रश्न विचारले जातील. प्रत्येक प्रश्नास एक गुण याप्रमाणे हा प्रश्न १६ गुणांचा असेल.	--	१६ गुण

विभाग 'ड' साठी संदर्भग्रंथ म्हणून 'उपयोजित मराठी' संपादक - केतकी मोडक व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे हा ग्रंथ असेल. या ग्रंथातील प्रकरण २२ वे 'वक्तृत्व कला' व प्रकरण २३ वे 'सूत्रसंचालन' या प्रकरणांवर प्रत्येकी ०८ गुणांचा एक लघुत्तरी प्रश्न विचारण्यात येईल.

अंतर्गत मूल्यमापन : एकूण २० गुणांची अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा राहिल.

- गुण विभागणी :
- १) गृहपाठ -- १० गुण
- २) मौखिक परीक्षा -- १० गुण

लेखी परीक्षा व अंतर्गत मूल्यमापन या दोन्ही परीक्षांमध्ये स्वतंत्रपणे उत्तीर्ण होणे आवश्यक राहिल. त्यासाठी किमान गुण खालीलप्रमाणे आवश्यक असतील.

- लेखी परीक्षा -- ८० पैकी ३२ गुण आवश्यक
- अंतर्गत मूल्यमापन -- २० पैकी ०८ गुण आवश्यक

- सूचना : १) गृहपाठ हा पाठ्यपुस्तकांव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही भाषिक व वाङ्.मयीन कौशल्य विकसित करणाऱ्या विषयावर असावा.
- २) मौखिक परीक्षा ही गृहपाठावर आधारित असेल.

बी. पी. ए. भाग - २ मराठी (आवश्यक)

सत्र ४ थे

॥ गुण विभागणी ॥

एकूण गुण - १००
लेखी गुण - ८०
अंतर्गत मूल्यमापन - २०
वेळ - ३ तास

अभ्यासक्रमासाठी नेमलेले पाठ्यपुस्तक साठी)	--	'मृदगंध' भाग २ (विभाग 'अ', 'ब', आणि 'क')
विभाग - अ	वैचारिक	-- १६ गुण
विभाग - ब	ललित	-- १६ गुण
विभाग - क	कविता	-- १६ गुण
विभाग - ड	उपयोजित मराठी	-- १६ गुण
	वैचारिक, ललित व कविता या विभागांवर वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी प्रश्न	-- १६ गुण

विभाग 'अ' व 'ब' यावर प्रत्येकी सोळा गुणांचा एक दीर्घोत्तरी प्रश्न	--	३२ गुण
विभाग 'क' यावर प्रत्येकी आठ गुणांचे दोन लघुत्तरी प्रश्न	--	१६ गुण
विभाग 'ड' मधील उपयोजित मराठीवर प्रत्येकी आठ गुणांचे दोन लघुत्तरी प्रश्न	--	१६ गुण
वस्तुनिष्ठ प्रश्न - उपरोक्त अभ्यासक्रमातील विभाग 'अ', 'ब' आणि 'क' यावर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे एकूण १६ बहुपर्यायी प्रश्न विचारले जातील. प्रत्येक प्रश्नास एक गुण याप्रमाणे हा प्रश्न १६ गुणांचा असेल.	--	१६ गुण

विभाग 'ड' साठी संदर्भग्रंथ म्हणून 'उपयोजित मराठी' संपादक - केतकी मोडक व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे हा ग्रंथ असेल. या ग्रंथातील प्रकरण ९ वे 'माहितीपत्रक' व प्रकरण १० वे 'निमंत्रणपत्रिका व कार्यक्रमपत्रिका' या प्रकरणांवर प्रत्येकी ०८ गुणांचा एक लघुत्तरी प्रश्न विचारण्यात येईल.

अंतर्गत मूल्यमापन : एकूण २० गुणांची अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा राहिल.

- गुण विभागणी :
- १) गृहपाठ -- १० गुण
- २) मौखिक परीक्षा -- १० गुण

लेखी परीक्षा व अंतर्गत मूल्यमापन या दोन्ही परीक्षांमध्ये स्वतंत्रपणे उत्तीर्ण होणे आवश्यक राहिल. त्यासाठी किमान गुण खालीलप्रमाणे आवश्यक असतील.

- लेखी परीक्षा -- ८० पैकी ३२ गुण आवश्यक
- अंतर्गत मूल्यमापन -- २० पैकी ०८ गुण आवश्यक

- सूचना : १) गृहपाठ हा पाठ्यपुस्तकांव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही भाषिक व वाङ्.मयीन कौशल्य विकसित करणाऱ्या विषयावर असावा.
- २) मौखिक परीक्षा ही गृहपाठावर आधारित असेल.

संपादित ग्रंथ - 'मृदगंध' भाग २

बी. पी. ए. भाग २ मराठी (आवश्यक)

सत्र ३

विभाग अ) वैचारिक

१)	शुद्ध चारित्र्याचा प्रज्ञावंत राजकारणी	तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी
२)	मीपण स्वत्वाच्या सीमेत दरवळतं, तोपर्यंतच ते सुगंधी असतं !	आ.ह.साळुंखे
३)	भाषाभिवृद्धीची सामाजिक दृष्टी	श्री.म.माटे

विभाग ब) ललित

१)	आज्ञापत्र	रामचंद्रपंत अमात्य
२)	माझे दत्तक वडील	चि. वि. जोशी
३)	दिवस असे होते	दया पवार

विभाग क) कविता

१)	संतवाणी	अ) चोखामेळा ब) सोयराबाई
२)	अखेर कमाई	कुसुमाग्रज
३)	पाखरे	केशव मेश्राम
४)	जातं	श्रीकांत देशमुख
५)	सात बाराची नोंद	लक्ष्मण महाडिक
६)	शांतता	सिध्दार्थ भगत

विभाग ड) व्यावहारिक मराठी

१)	वक्तृत्व कला	संदर्भ ग्रंथ : 'उपयोजित मराठी' मधील प्रकरण २२ वे	संपा. केतकी मोडक व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
२)	सूत्रसंचालन	संदर्भ ग्रंथ : 'उपयोजित मराठी' मधील प्रकरण २३ वे	

बी. पी. ए. भाग २ - मराठी
(आवश्यक)

सत्र - ४

विभाग अ) वैचारिक

१)	स्त्री-पुरुष तुलना	ताराबाई शिंदे
२)	आरसा	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
३)	विज्ञानयुगात भारत	जयंत नारळीकर

विभाग ब) ललित

१)	गाडगेबाबांच्या कीर्तनातले तत्त्वज्ञान	प्रबोधनकार के.सी. ठाकरे
२)	स्मशानातील सोनं	अण्णा भाऊ साठे
३)	स्त्रीवादी चळवळीने आम्हाला आमच्या अस्तित्वाची जाणीव दिली	विद्युत भागवत

विभाग क) कविता

१)	संतवाणी	अ) एकनाथ ब) कान्होपात्रा
२)	सारेच दीप कसे मंदावले आता	अनिल
३)	जिवलगा	शांता शेळके
४)	जागजागी	भ.मा. परसावळे
५)	पेटवू नका देश	मिर्झा रफी अहमद बेग
६)	माती	राजेश महल्ले

विभाग ड) व्यावहारिक मराठी

१)	माहितीपत्रक	संदर्भ ग्रंथ : 'उपयोजित मराठी' मधील प्रकरण ९ वे	संपा. केतकी मोडक व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
२)	निमंत्रणपत्रिका व कार्यक्रमपत्रिका	संदर्भ ग्रंथ : 'उपयोजित मराठी' मधील प्रकरण १० वे	

Appendix-C

बी. पी. ए. द्वितीय वर्ष (अनिवार्य हिन्दी)

तृतीय सत्र

कुल अंक 100

लिखित परीक्षा 80

आंतरिक मूल्यांकन 20

नियोजित पाठ्यपुस्तक 'आभा' राघव पब्लिशर्स अँड डिस्ट्रीब्यूटर्स, नागपुर । यह पुस्तक अध्ययन तथा अध्यापन के लिए निर्धारित की गई है । यह पुस्तक तृतीय तथा चतुर्थ सत्र के लिए निर्धारित की गई है ।

१. प्रथम इकाई —गद्य विभाग (1 से 6 पाठ)

२. द्वितीय इकाई —पद्य विभाग (1 से 6 कविता)

३. तृतीय इकाई —व्यावहारिक भाषा और हिन्दी

I. पल्लवन

II. संक्षेपण

४. चतुर्थ इकाई —सामान्य भाषायी ज्ञान

I. समश्रुत भिन्नार्थक शब्द

II. समानार्थी शब्दों में सूक्ष्म अंतर

III. एक शब्द और विभिन्न प्रयोग

IV. अन्वय

V. संधि

VI. समास

VII. पदान्वय

VIII. विग्रह

५. पाँचवीं इकाई — संपूर्ण पाठ्यक्रम से वस्तुनिष्ठ/अति लघुत्तरी प्रश्न

अंक विभाजन एवं प्रश्नपत्र का स्वरूप (तृतीय सत्र)

समय 3 घंटे

पूर्णांक-80

प्रश्न क्र. 1अ) दीर्घोत्तरी प्रश्न (एक) प्रथम इकाई से (1 x 8 = 8 अंक)

आ) लघुत्तरी प्रश्न (दो) प्रथम इकाई से (2 x 4 = 8 अंक)

प्रश्न क्र. 2) दो कविताओं का केन्द्रीय भाव द्वितीय इकाई से (2 x 8 = 16)

प्रश्न क्र. 3) अ) पल्लवन - 8 अंक

आ) संक्षेपण —8 अंक

प्रश्न क्र. 4) सामान्य भाषायी ज्ञान

I. समश्रुत भिन्नार्थक शब्द—	2 अंक
II. समानार्थी शब्दों में सूक्ष्म अंतर—	2 अंक
III. एक शब्द और विभिन्न प्रयोग —	2 अंक
IV. अन्वय —	2 अंक
V. पदान्वय —	2 अंक
VI. संधि —	2 अंक
VII. समास—	2 अंक
VIII. विग्रह —	2 अंक

प्रश्न क्र. 5) संपूर्ण पाठ्यक्रम से (वस्तुनिष्ठ/अतिलघुत्तरी) 16 प्रश्न पूछे जायेंगे । प्रत्येक प्रश्न के लिए एक अंक होगा । (1 x 16 = 16 अंक)

सूचना :- 1) इकाई एक, दो, तीन एवं चार से सभी प्रश्न विकल्प के साथ पूछे जायेंगे ।

2) इकाई एक में जिन पाठों से दीर्घोत्तरी प्रश्न पूछे जायेंगे उनसे लघुत्तरी प्रश्न न पूछे जायें ।

आंतरिक मूल्यांकन :- कुल अंक 20

- I. साक्षात्कार (लेखक/पत्रकार/कृषक/ प्राध्यापक/नाटककार/पुलिस/ नेता/कामकाजी महिला) - 10 अंक
- II. विभागीय गतिविधियों में सहभागिता-05 अंक
- III. भित्तीपत्रक निर्मिती- 05 अंक

बी. पी. ए. द्वितीय वर्ष (अनिवार्य हिन्दी)

चतुर्थ सत्र

कुल अंक 100

लिखित परीक्षा 80

आंतरिक मूल्यांकन 20

नियोजित पाठ्यपुस्तक 'आभा' राघव पब्लिशर्स अँड डिस्ट्रीब्यूटर्स, नागपुर । यह पुस्तक अध्ययन तथा अध्यापन के लिए निर्धारित की गई है । संपूर्ण पाठ्यक्रम पाँच इकाईयों में विभाजित है ।

- 1) प्रथम इकाई—गद्य विभाग (7 से 12 पाठ)
- 2) द्वितीय इकाई—पद्य विभाग (7 से 12 कविता)
- 3) तृतीय इकाई— व्यावहारिक भाषा और हिन्दी
  - I. विज्ञापन लेखन
  - II. वृतांत लेखन
- 4) चतुर्थ इकाई—सामान्य भाषायी ज्ञान
  - I. पदनाम
  - II. पारिभाषिक शब्दावली
  - III. समूहार्थक शब्द
  - IV. ध्वन्यात्मक शब्द
  - V. सम्मानसूचक शब्द
  - VI. अनेक शब्दों के लिए एक शब्द
  - VII. वाक्य परिवर्तन
  - VIII. हिन्दी और मराठी में प्रयुक्त समान शब्दों में अंतर
- 5) इकाई पाँच- संपूर्ण पाठ्यक्रम से वस्तुनिष्ठ / अतिलघुत्तरी प्रश्न

अंक विभाजन एवं प्रश्नपत्र का स्वरूप (चतुर्थ सत्र)

समय 3 घंटे

पूर्णांक-80

- प्रश्न क्र. 1अ) दीर्घोत्तरी प्रश्न (एक) प्रथम इकाई से (1 x 8 = 8 अंक)
 आ) लघुत्तरी प्रश्न (दो) प्रथम इकाई से (2 x 4 = 8 अंक)
- प्रश्न क्र. 2) दो कविताओं का केन्द्रीय भाव द्वितीय इकाई से (2 x 8 = 16)
- प्रश्न क्र. 3)व्यावहारिक भाषा और हिन्दी
- I. विज्ञापन लेखन - 8 अंक
  - II. वृतांत लेखन —8 अंक

प्रश्न क्र. 4) सामान्य भाषायी ज्ञान

- I. पदनाम- 2 अंक
- II. पारिभाषिक शब्दावली- 2 अंक
- III. समूहार्थक शब्द - 2 अंक
- IV. ध्वन्यात्मक शब्द- 2 अंक
- V. सम्मानसूचक शब्द- 2 अंक
- VI. अनेक शब्दों के लिए एक शब्द 2 अंक
- VII. वाक्य परिवर्तन 2 अंक
- VIII. हिन्दी और मराठी में प्रयुक्त समान शब्दों में अंतर- 2 अंक

प्रश्न क्र. 5) संपूर्ण पाठ्यक्रम से (वस्तुनिष्ठ/अतिलघुत्तरी) 16 प्रश्न पूछे जायेंगे। प्रत्येक प्रश्न के लिए एक अंक होगा। (1 x 16 = 16 अंक)

सूचना :- 1) इकाई एक, दो, तीन एवं चार से सभी प्रश्न विकल्प के साथ पूछे जायेंगे।

2) इकाई एक में जिन पाठों से दीर्घोत्तरी प्रश्न पूछे जायेंगे उनसे लघुत्तरी प्रश्न न पूछे जायें।

आंतरिक मूल्यांकन :- कुल अंक 20

- I. निबंध परियोजना (हिन्दी का महत्त्व/हिन्दी की दशा और दिशा/तकनीकी हिन्दी/वैश्वीकरण और हिन्दी) - 10 अंक
- II. श्रवण कौशल-05 अंक
- III. आशु भाषण कौशल-05 अंक

*****

Appendix-D

B.P.A. (Semester –III)

HERITAGE OF INDIAN ART AND CULTURE

Time : 3 Hours Marks – 80

- Unit-I
1. Palaeolithic period in the History of Indian context : Its chief Characteristic feature .
  2. Mesolithic Period; its chief characteristic feature.
  3. Neolithic period; its chief characteristic feature.
  4. Bronze and Iron age; its chief characteristic feature.

- Unit-II
1. Definition of Arts and its foundation
  2. Definition of culture and civilization, Difference between culture and civilization
  3. Salient feature of Indian culture.
  4. Architectural revolution under Ashoka

- Unit-III
1. Art and Architecture of Indus Valley civilization
  2. Sculptures of Indus Valley civilization, Bronze dancing figure etc.
  3. Mauryan Arts: Pillars, Sculptures.
  4. Architectural revolution under Ashoka.

- Unit-IV
1. Origin of iconography ; Schools of Arts at Gandhar, Mathura and Amravati.
  2. Art and Architecture during Gupta and Vakataka.
  3. Growth of Music and Dance during Gupta- Vakataka period
  4. Dance and music depicted in cave painting of Ajanta & Ellora.

- Unit-V
1. Dance and music in earliest historical sources of India.
  2. Early historic cave-painting in context to dance and music
  3. Historical and mythological literature on the origin of Dance
  4. Dance sculptures on temples.

B.P.A. (Semester –IV)

HERITAGE OF INDIAN ART AND CULTURE

Time : 3 Hours Marks – 80

- Unit- I
1. Megalithic culture in Vidarbha; Naikunt, Junapani, Mahurjhari, Takalghat, Khapa, Bhagimahiri, etc.
  2. Earliest Religious monuments in Vidarbha; Pauni, Mansar, Ramtek, Bhivakund, Bhatala, Bhadravati, Adam etc.
  3. Temple architecture at Ramtek, Markhanda, Bhatala, Bhadravati, Barshitakali, in Vidarbha.
  4. Ancient religions of Vidarbha and culture centre in Vidarbha.

- Unit-II
1. References of Vidarbha in ancient Indian Literature.
  2. Classical literature and writers in ancient and medieval periods in Vidarbha.
  3. Political personalities in ancient and medieval Vidarbha.
  4. Contribution of Vidarbha in context to Art, architecture, literature and so on.

- Unit-III
1. History of Museum in India.
  2. Types of Museum, Central, State, sites and Personal.
  3. Function of Museum
  4. Museum and Extension.

- Unit-IV 1. Geographical background of Maharashtra
 2. Cultural background of Maharashtra
 3. Religious Base of Maharashtra culture.
 4. Varkari and HaridasiKirtan Trends of Maharashtra

- Unit-V 1. Marathi Natya Tradition
 2. Folk dances of Maharashtra
 3. Folklores, Powada, Tamasha, Bharud etc.
 4. Traditional Music instruments in Maharashtra.

Recommended Book:-

1. Hindu civilization – Mookerji, R.K. Bombay, 1977.
2. Prehistory and Protohistory of India and Pakistan; Sankalia, H.D. Poona 1974.
3. The Birth of Indian Civilization: Aichin, Bridget and Raymond England, 1968.
4. Indian Museum Bulletin All Valumes : Chakravarti.s Calactta.
5. पुर्णतत्त्वविद्या – देव, शां. भा.पुणे १९७६
6. महाराष्ट्र – एक परातत्वीय समालोचन, देव, शां. भा.नागपूर- १९७६
7. प्राचीनभारतीय कला - भाटे, ए म.श्री
8. मुर्तिविज्ञान – खरे ग.ह.
9. भारतीय पुर्णशास्त्र – जोशी नी.पू. नागपूर. १९७९
10. प्राचीन विदर्भ आणि आजचे नागपूर – कोलते, वि.भि.अमरावती
11. विदर्भातील प्राचीन मंदिरावरील नृत्यशिल्प - बोडे, डॉ.महननरसिंग लोटस अँड कोब्रा पब्लिशिंग हाऊस, नागपूर. २०१

*****

Appendix-E

**बी.पी.ए.भाग-२
 सेमिस्टर-३
 (भारतीय संगीत पाठ्यक्रम)
 गायन स्वरवाद्य**

प्रश्न पत्र १ (संगीत शास्त्र अभ्यास)

	गुण ५०
घटक-१ (अ) धृपद गायकी आणि ख्याल गायकी यातील तुलनात्मक अभ्यास (ब) धृपदाची चार बानीया या बदल विस्तृत माहिती आणि धृपदाचे घराणे	१० गुण
घटक-२ (अ) गांधर्व – गान- मार्गी संगित- देशी संगित, ग्राम, मुच्छना, जाती गायन व धातु संबंधी विस्तृत माहिती. (ब) खालील प्रबंध प्रकाराची विस्तृत माहिती. १)चतुरंग २) होरी ३) सादरा ४) दादरा ५) राग माला ६) धमार	१० गुण
घटक-३ (अ) तुमरी या गीत प्रकाराबद्दल संक्षिप्त माहिती व पंजाब आणि पुरबी अंगातील तुमरी व त्यांचे घराणे संक्षिप्त माहिती (ब) टप्पा या गीत प्रकाराची संक्षिप्त माहिती उगम आणि घराणे संक्षिप्त माहिती	१० गुण
घटक-४ खालील संगीतज्ञाचा सांगीताकि योगदान १) पं.ओंकारनाथ ठाकुर २) पं.स्वामी हरिदास ३) पं.निखील बॅनजी ४) अमिर खुस्रो	१० गुण
घटक-५ संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न	१० गुण

**बी.पी.ए.भाग-२
 सेमिस्टर-३
 (भारतीय संगीत पाठ्यक्रम)
 गायन स्वरवाद्य**

प्रश्न पत्र २ (राग/ताल/शास्त्र)

	गुण ५०
घटक-१ आपल्या अभ्यास क्रमातील रागात बडाख्याल, छोटख्याल, मसीतखानी गत, रजाखानी लिपीबद्ध करणे	१० गुण
घटक-२ (अ) दिलेल्या तालांची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती मुळलय दुगुण चौगुण सहीत लिहीणे १)धमार २) तिलवाडा ३) तीव्रा ४) सुलताल (ब) भातखंडे स्वरलीपी व ताललीपी पध्दती आणि पं.पलुस्कर स्वरलीपी व ताललीपी पध्दती यांचा सविस्तर तुलनात्मक अभ्यास	१० गुण
घटक-३ (अ) अभ्यासक्रमातील रागात खालील प्रबंध प्रकाराची दुप्पट चौपट लिहणे. १) धृपद २) धमार ३) सरगम गीत ४) वाद्य प्रकारासाठी वेगवेगळ्या तालातील गत (ब) सतार आणि व्हायोलीन वाद्याची संपूर्ण माहिती आकृतीसह	१० गुण

घटक-४	निबंध १) संगीतात ध्वनी मुद्रणाचे तंत्र २) जीवनात संगीताचे स्थान ३) संगित संस्थानांची शिक्षणाची पध्दत ४) शास्त्रीय संगितात विज्ञानाचा सहयोग	१० गुण
घटक-५	संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारीत वस्तुनिष्ठ प्रश्न	१० गुण

**बी.पी.ए. भाग-२
सेमिस्टर-३
(क्रियात्मक-१)
Viva Test**

पूर्णांक ५०
बाह्यमूल्यांकन ३०
अंतर्गत मूल्यांकन २०

- १) अ) अभ्यासक्रमातील रागात सरगमगीत, लक्षणगीत विविध तालात तयार करणे, वादन करीता विविध तालांच्या गती तयार करणे
राग : हमीर, वृन्दावनीसारंग, तिलक कामोद, केदार बिहाग, मालकंस, बहार, देशकार
ब) राग : हमीर आणि केदार या रागात बडाख्याल / मसितखान गत आलाप तान / तोड्यान सह तयार करणे.
- २) अ) विलंबीत ख्यालाचे राग सोडून इतर रागात छोटाख्याल / रजाखनीगत / धृपद / धमार/तराना आणि वाद्यांसाठी त्रिताल व्यतीरिक्त इतर तालात गती तयार करणे
ब) खाली दिलेल्या तालांची शास्त्रीय माहिती सह हातावर म्हणण्याची क्षमता
१) धमार २) तिलवाडा ३) दिपचंदी ४) झुमरा

क्रियात्मक अंतर्गत

अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका	गुण ०५
ब) घटक/वार्षिक चाचणी	गुण ०५
क) घेतलेला प्रकल्प पूर्ण करणे	गुण १०

बी.पी.ए. भाग-२

**सेमिस्टर-३
(क्रियात्मक-२)**

मंच प्रदर्शन (Stage performance)

पूर्णांक ५०
बाह्यमूल्यांकन ३०
अंतर्गत मूल्यांकन २०

- गुण ३०
- १) अ) अभ्यासक्रमातील रागात विशेष तयारीने बडाख्याल, छोटाख्याल / मसितखानी गत, रजाखानी गत, आलाप तान / तोड्यानसह तयारी
१) राग बिहाग २) राग मालकंस
- २) उपशासत्रीय संगीत : अभ्यासक्रमातील रागात तराना, नाट्यगीत, तुमरी, दादरा, वाद्यांसाठी धुन किंवा द्रुतगत

क्रियात्मक अंतर्गत गुण

अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका	गुण ०५
ब) घटक/वार्षिक चाचणी	गुण ०५
क) घेतलेला प्रकल्प पूर्ण करणे	गुण १०

बी.पी.ए. भाग-२

सेमिस्टर-४

(भारतीय संगीत पाठ्यक्रम)

गायन स्वरवाद्य

प्रश्न पत्र १ (संगीत शास्त्र अभ्यास)

गुण ५०

- घटक-१ अ) निबध्द - अनिबध्दगान , परमेल प्रवेशक राग, अध्वदर्शक स्वर या गान प्रकारांची विस्तृत माहिती.
ब) थाट व राग यांचे नियम, वैशिष्ट्ये यांची विस्तृत माहिती. १० गुण
- घटक-२ अ) एका थाटातून गणित पध्दतीद्वारा ४८४ रागांची निर्माती १० गुण
ब) प्राचीन आणि आधुनिक रागलक्षण विस्तृत माहिती.
- घटक-३ अ) सोदाहरण व्याख्या : तान - शुध्द , कुट, मिश्र, सपाट, वर्क आणि कणस्वर, गमक गमक, कंपन, लागदाट यांची विस्तृत माहिती.
ब) श्रुती-स्वर यांची विस्तृत माहिती आणि साम्य भेद १० गुण

घटक-४ संगीत तज्ञांचे जिवन कार्य	१० गुण
१) पं.गोविंदराव टेंबे	
२) उस्ताद अब्दुल करीम खॉ.	
३) उस्ताद रजा खॉ.	
४) उस्ताद मसीत खॉ.	
घटक-५ संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारीत वस्तुनिष्ठ प्रश्न	१० गुण

बी.पी.ए.भाग-२
सेमिस्टर-४
(भारतीय संगीत पाठ्यक्रम)
गायन स्वरवाद्य
प्रश्न पत्र २ (राग/ताल/शास्त्र)

गुण ५०

घटक-१ आपल्या अभ्यास क्रमातील गीत प्रकारांचे स्वर लेखन बडाख्याल, छोटख्याल, धूपद, धमार, सरगम गीत / वाद्यांकरीता मसीतखानी गत, रजाखानी गत, त्रिताल व्यतिरीक्त वेगवेगळ्या तालात लिपीबद्ध करणे	१० गुण
घटक-२ (अ) आपल्या अभ्यासक्रमातील तालांची मुळलय दुप्पट, तिप्पट, चौपट, लीपीबद्ध करणे १) त्रिताल २) झुमरा ३) दिपचंदी ४) विलंबित एकताल ५) विलंबित त्रिताल (ब) ताल, लय, मात्रा, आर्वतन, सम, टाळी, काल, ठेका, यांची परिभाषा	१० गुण
घटक-३ (अ) गायक / वादकांचे गुणदोष सविस्तर माहिती (ब) भारतीय वाद्य वर्गीकरण विस्तृत माहिती	१० गुण
घटक-४ अ) आपले वाद्य स्वरात लावणे व आपल्या वाद्याची आकृती सह माहिती ब) खालील सम प्रकृतीक रागांचे तुलनात्मक अध्ययन १) भूपाली – देशकार २) हमीर-केदान ३) तिलक कामोद- जयजयवंती ४) बहार- वृदांवनी सारंग	१० गुण
घटक-५ संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारीत वस्तुनिष्ठ प्रश्न	१० गुण

बी.पी.ए. भाग-२
सेमिस्टर-४
(क्रियात्मक-१)
Viva Test

पूर्णांक ५०
बाह्यमूल्यांकन ३०
अंतर्गत मूल्यांकन २०

- १) अ) आपल्या अभ्यासक्रमातील रागात सरगमगीत, लक्षणगीत / वाद्यासाठी विविध तालात गत – राग देशकार, कालीगडा, तिलंग, जौनपुरी, जयजयवंती
ब) राग जयजयवंती आणि जौनपुरी या रागात बडाख्याल, मसीतखानी गत आलाप तान/ तोड्यानसह तयार करणे :
- २) अ) विलंबित ख्यालाचे राग सोडून इतर रागात छोटख्याल, रजाखनीगत, धूपद, धमार तराना तयार करणे
ब) पुर्वी, मारवा, तोडी या थाटांत अलंकार म्हणण्याची तयारी .
- ३) अ) तालज्ञान विलंबित एकताल, बिलंबित त्रिताल, झुमरा, दिपचंदी - हातावर टाळी देऊन म्हणण्याची क्षमता
ब) एकताल, रूपक, झपताल, या तालांची दुप्पट, तिप्पट, चौगुण हातावर म्हणण्याची क्षमता.

क्रियात्मक अंतर्गत

अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तीका	गुण ०५
ब) घटक/वार्षिक चाचणी	गुण ०५
क) घेतलेला प्रकल्प पूर्ण करणे	गुण १०

बी.पी.ए. भाग-२
सेमिस्टर-४
(क्रियात्मक-२)
मंच प्रदर्शन (Stage performance)

पूर्णांक ५०
बाह्यमूल्यांकन ३०
अंतर्गत मूल्यांकन २०

- गुण ३०
- १)अ) अभ्यासक्रमातील रागात विशेष तयारीने बडाख्याल, छोटख्याल / मसीतखानी गत, रजाखानी गत, आलाप तान / तोड्यांसह तयारी
१) राग जौनपुरी २) राग कालीगडा
२)उपशासत्रीय संगीत : अभ्यासक्रमातील रागात नाट्यगीत, तुमरी, गझल, अभंग, भजन, वाद्यांसाठी धुन किंवा दृतगत राष्ट्रगीत, वंदे मातरम् तयार करणे

क्रियात्मक अंतर्गत गुण

- अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका गुण ०५
ब) घटक/वार्षिक चाचणी गुण ०५
क) घेतलेला प्रकल्प पूर्ण करणे गुण १०

एकूण २० गुण

संदर्भ ग्रंथ सुची

- १) हिन्दुस्थानी संगीत क्रमीक पुस्तक मालिका भाग एक —दोन पं.वि.ना.भातखंडे, संगीत प्रकाशक, कार्यालय हाथरस.
- २) संगीत शास्त्र परिचय : कै.मधुकर द. गोडसे
- ३) संगीत शास्त्र विज्ञानी — डॉ.नारायण मंगळूरकर
- ४) संगीत निबंधावली — किरण फाटक संस्कार प्रकाशक मुंबई
- ५) रसराज — पं.पद्याकर नरहर बर्वे
महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि सास्कृतिक मंडळ, नवीन प्रशासन भवप, मुंबई
- ६) प्रचलीत राग - अखिल भारतीय गांधर्व महाविद्यालय, ंडळ, संस्कार प्रकाशन, मुंबई
- ७) बंधिश विचा बंधीशी — पं.देविदास संडय काळे गुरुजी प्रा. कमल मु.भोंडे
- ८) राग ताल दर्श - अ.भा.गंधर्व महाविद्यालय.
- ९) अभिनव गीतांजली भाग १ ते ४ पं.रामाश्रय झा - संगीत सदन प्रकाशन इलाहाबाद
- १०) रागबंध भाग १ ते ५ डॉ.बी.आर.देवधर स्कूल ऑफ इंडियन म्युझिक सी. रोहीणो, गोफटे मोदी चेंम्बर्स, प्रेंच बिच, मुंबई
- ११) संगीत प्रविण दर्शिका — पं.नारायण लक्ष्मण गुणे, इलाहाबाद
- १२) संगित विशारद - वसंत, संगित कार्यालय, हातरस
- १३) स्वतिया- पं.गुणवंत माधवलाल त्यास व्यासश्रुती संस्थान, वाराणसी.
- १४) तुमरी परिचय - श्री लीला कारवल , संगित सदन प्रकाशन, साभत मलाका, इलाहाबाद.
- १५) संगित परिभाषा — पं.नारायण रातनजनकर, मुंबई
- १६) कलाशास्त्र विशारद भाग-१, भाग-२, भाग-३ डॉ.शिल्पा बहुलीकर - संस्कार प्रकाशन,
- १७) संगीतशास्त्र परिचय - मोहना मार्डीकर — विजय प्रकाशन.

*****

Appendix-F

बी.पी.ए. — द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (कथक / ओडीसी / भरतनाट्यम्)
थेअरी पेपर पहीला
सेमिस्टर — तिसरे

- वेळ-३ तास एकूण गुण — ५०
घटक पहिला १० गुण
नाट्यशास्त्र अध्ययन — नाट्यनिर्मिती , अभिनय दर्पण अध्ययन नाट्य निर्माती, नर्तक, नर्तकी नृत्याचार्य यांचे गुणधर्म, नाट्यमंडपम चे अध्ययन.
घटक दुसरा १० गुण
नृत्य नाटीका, साहित्यिक अध्ययन, संस्कृत साहित्य अध्ययन, शाकुंतलम्, उषा-अनिरुध्द, सत्यवान सावित्री, कचदवयानी.
घटक तिसरा १० गुण
अवस्थेनुसार व प्रकृतीनुसार सर्व प्रकारचे नायक व नायिकांचे अध्ययन.
घटक चार १० गुण
तालाचे दहा प्राण, लय व ताल यांचे उगम व शास्त्रीय नृत्यात महत्त्व, लयकारी लिपीबध्द करणे.
घटक पाच १० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (कथक)
थेअरी पेपर दुसरा
सेमिस्टर – तिसरे

वेळ-३ तास

एकूण गुण – ५०

घटक पहिला	१० गुण
कथक नृत्यातील घराण्यांची विस्तृत माहिती. लखनऊ, जयपूर.	
घटक दुसरा	१० गुण
खालील शब्दांचे अर्थ व व्याख्या १) प्रिमलु २) बॉट ३) तिरप ४) डॉट ५) घिलांग ६) कमलापीरन ७) परन ८) गतपल्ला ९) कटाक्ष १०) चक्रधार	
घटक तिसरा	१० गुण
अभिनय दर्पणानुसार व नाट्यशास्त्रानुसार अभिनयाचे प्रकार व कथक नृत्यात त्यांचे प्रायोगिक महत्व	
घटक चार	१० गुण
लिपीबद्ध क्रिया - अभ्यासक्रमातील तालामध्ये लयकारी, तोडे, आमद, तिहाई, परण, चक्रदार परण, चक्रदार तोडा, आदी लिपीबद्ध करण्याचे अध्ययन	
घटक पाच	१० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (ओडीसी)
थेअरी पेपर दुसरा
सेमिस्टर – तिसरे

वेळ-३ तास

एकूण गुण – ५०

घटक पहिला	१० गुण
देवदासी परंपरा व त्याचा ओडीसी नृत्याशी संबंध, ओडीसी नृत्याचा प्रारंभिक इतिहास.	
घटक दुसरा	१० गुण
ओडीसातील नृत्य परंपरा व जगन्नाथ पुरी येथील उत्सव	
घटक तिसरा	१० गुण
१) मंगला चरण २) बटु ३) पल्लवी ४) अभिनय ५) मोक्ष यांची संक्षिप्त माहिती.	
घटक चार	१० गुण
ओडीसी नृत्यातील आद्य गुरुंची माहिती १) आदि गुरु पंकज चरणदास २) पद्यविभूषण गुरु केलुचरण महापात्रा	
घटक पाच	१० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (भरतनाट्यम्)
थेअरी पेपर दुसरा
सेमिस्टर – तिसरे

वेळ-३ तास

एकूण गुण – ५०

घटक पहिला	१० गुण
संक्षिप्त माहिती १) वर्णम् २) किर्तनम् ३) पदम् ४) जावली ५) श्लोकम्	
घटक दुसरा	१० गुण
भरतनाट्यम् नृत्याकरीता वेशभूषा व साथसंगत बदल माहिती.	
घटक तिसरा	१० गुण
लघु-गुरु-द्रुत-अणुद्रुत या बदल माहिती. सप्ततालाची माहिती.	
घटक चार	१० गुण
जिवन चरित्र व योगदान १) श्रीमती रुक्मीणी देवी अरुण्डेल २) श्री शंकर नाम्बुदरी	
घटक पाच	१० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (कथक-प्रात्याक्षिक पहिले)

सेमिस्टर – तिसरे

मौखिक व सादरीकरण

वेळ-३ तास

एकूण गुण – ५०

घटक पहिला

१० गुण

ताल झपताल-मंच प्रस्तुती, श्लोक, थाट, आमद,तोडे, तुकडे, चक्रदार परण, चक्रदार तोडा, कवित्व, प्रस्तुती

घटक दुसरा

१० गुण

गतभाव, होरी, तुमरी, आदींवर भावाभिनय

घटक तिसरा

१० गुण

ताल, एकताल, रूपक, आदींचे सामान्य प्रस्तुती, सयुक्त व असंयुक्त हस्तमुद्रांचे श्लोक, विनियोग सह प्रस्तुती.

क्रियात्मक अंतर्गत गुणांचे विश्लेषण –

अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका

५ गुण

ब) घटक व वार्षिक चाचणी.

५ गुण

क) निवडलेले प्रकल्प सादरीकरण

१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (कथक-प्रात्याक्षिक दुसरे)

सेमिस्टर – तिसरे

रंगमंच प्रदर्शन

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०

अंतर्गत मूल्यांकन-२०

अभ्यासक्रमावर आधारित कथक नृत्य शैलीत, संपुर्ण वेशभुषा, रंगभुषा व प्रत्यक्ष साथीदारांच्या सोबत, ३० मिनिटांचे सादरीकरण करण्याची क्षमता.

३० गुण

अंतर्गत मूल्यांकन

अ) प्रश्नावली

१० गुण

ब) प्रकल्प

१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (ओडीसी -प्रात्याक्षिक पहिले)

सेमिस्टर – तिसरे

मौखिक व सादरीकरण

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०

अंतर्गत मूल्यांकन-२०

१० गुण

घटक पहिला

प्राथमिक पदसाधना, त्रिभंगी व चौक ताल एकताली व हस्तसंचालन

घटक दुसरा

१० गुण

ताल एकताली-मंगलाचरण

घटक तिसरा

१० गुण

बटु नृत्य, ताल एकताली.

क्रियात्मक अंतर्गत गुणांचे विश्लेषण –

अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका

५ गुण

ब) घटक व वार्षिक चाचणी.

५ गुण

क) निवडलेले प्रकल्प सादरीकरण

१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (ओडीसी -प्रात्याक्षिक दुसरे)

सेमिस्टर – तिसरे

रंगमंच प्रदर्शन

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०

अंतर्गत मूल्यांकन-२०

अभ्यासक्रमावर आधारित ओडीसी नृत्य शैलीत, संपुर्ण वेशभुषा, रंगभुषा व प्रत्यक्ष साथीदारांच्या सोबत, ३० मिनिटांचे सादरीकरण करण्याची क्षमता.

३० गुण

अंतर्गत मूल्यांकन

अ) प्रश्नावली

१० गुण

ब) प्रकल्प

१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (भरतनाट्यम् -प्रात्याक्षिक पहिले)
सेमिस्टर – तिसरे
मौखिक व सादरीकरण

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०
अंतर्गत मूल्यांकन-२०

घटक पहिला	१० गुण
तै हत तै हित अडवू, तत तै ता हा अडवू तै य्या ते हित, तत तै ताम्, मंडी, कर्तरी, सरकल अडवू	
घटक दुसरा	१० गुण
जतिस्वरम्, पदम्	
घटक तिसरा	१० गुण
जतिस्वरम् चे नटवंगम्	
क्रियात्मक अंतर्गत गुणांचे विश्लेषण –	
अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका	५ गुण
ब) घटक व वार्षिक चाचणी.	५ गुण
क) निवडलेले प्रकल्प सादरीकरण	१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (भरतनाट्यम् -प्रात्याक्षिक दुसरे)
सेमिस्टर – तिसरे
रंगमंच प्रदर्शन

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०
अंतर्गत मूल्यांकन-२०

अभ्यासक्रमावर आधारित ओडीसी नृत्य शैलीत, संपुर्ण वेशभुषा, रंगभुषा व प्रत्यक्ष साथीदारांच्या सोबत, ३० मिनिटांचे सादरीकरण करण्याची क्षमता.	३० गुण
अंतर्गत मूल्यांकन	
अ) प्रश्नावली	१० गुण
ब) प्रकल्प	१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (कथक / ओडीसी / भरतनाट्यम्)
थेअरी पेपर पहिला
सेमिस्टर – चवथे

एकूण गुण – ५०

वेळ-३ तास	
घटक पहिला	१० गुण
शास्त्रीय नृत्याचा चित्रशिल्प इत्यादी ललित कलांशी संबंध, कथक , ओडिशी, भरतनाट्यम्, कुचिपुडी आदी नृत्यांची माहिती.	
घटक दुसरा	१० गुण
नृत्य नाटकेसाठी रंगमंच व्यवस्था, प्रकाश व्यवस्था, ध्वनी मुद्रण व्यवस्था, इत्यादीचे ज्ञान, पौराणिक व धार्मिक कथांचा अभ्यास.	
घटक तिसरा	१० गुण
नृत्य व साहित्य यांचे अध्ययन, कवि सुरदास, संत मिराबाई, कविवर्य कालीदास, संत तुळशीदास, दशावतार, आदीचे अध्ययन	
घटक चवथा	१० गुण
भागवत मेला, नाटकम्, कुडीयट्टम, यक्षगाण, दशावतारी, आदी लोक कलांचे अध्ययन.	
घटक पाच	१० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (कथक)
थेअरी पेपर दुसरा
सेमिस्टर – चवथे

वेळ-३ तास	एकूण गुण – ५०
घटक पहिला	१० गुण
कथक नृत्यातील भावपक्ष, तुमरी, होरी, टप्पा, कजरी, चैती, ध्रुपद इत्यादी, गान प्रकाराची माहिती व कथक नृत्यातील प्रायोगिक महत्व.	
घटक दुसरा	१० गुण
रासनृत्य चे विस्तृत अध्ययन, कथक नृत्य व रास नृत्य यांचा परस्पर संबंध, साम्य व भेद यावर विस्तृत अध्ययन	
घटक तिसरा	१० गुण
लोकनाट्य - खडीगंमत, तमाशा, भारुड, झिम्मा फुगडी, दंडार, लावणी, कलगी तुरा इत्यादी कलांचे उगम विकास, वाद्य, वेशभुषा व प्रस्तुती यांचे विस्तृत अध्ययन.	
घटक चार	१० गुण
खालील कलाकारांची जीवनी :- १) रोशन कुमारी २) विंधादिन महाराज ३) कालकाप्रसाद ४) अच्छन महाराज ५) गांगाणी परिवार) बिरजु महाराज.	
घटक पाच	१० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (ओडीसी)
थेअरी पेपर दुसरा
सेमिस्टर – चवथे

वेळ-३ तास	एकूण गुण – ५०
घटक पहिला	१० गुण
महारी व गोटीपुजा नृत्याचा इतिहास, शास्त्रीय ओडीसी नृत्याशी त्यांचा संबंध	
घटक दुसरा	१० गुण
ओडीसातील कोणार्क महोत्सव, लिंगराज महोत्सव आदी महोत्सवांची माहिती.	
घटक तिसरा	१० गुण
अभिनय दर्पण व अभिनय चंद्रिका यातील हस्तमुद्रा, अंगमुद्रा, ग्रीवाभेद, दृष्टीभेद, शिरोभेद, संयुक्त, असंयुक्त हस्त यांची माहिती.	
घटक चार	१० गुण
ओडीसी नृत्यातील प्रसिद्ध कलावतांची जिवनी, पद्यश्री संयुक्ता पाणिग्रही, पद्यभुषण सोनल मानसींग	
घटक पाच	१० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (भरतनाट्यम)
थेअरी पेपर दुसरा
सेमिस्टर – चवथे

वेळ-३ तास	एकूण गुण – ५०
घटक पहिला	१० गुण
नाट्यधर्मी व लोकधर्मी यांची संक्षिप्त माहिती	
घटक दुसरा	१० गुण
नाट्यशास्त्रानुसार निम्नलिखित चार वृत्तींची माहिती. भारती, सत्वती, अरभटी, कौशिकी.	
घटक तिसरा	१० गुण
अलारिपू, जतीश्वरम लिपीबद्ध करणे	
घटक चार	१० गुण
जिवन चरित्र व योगदान १) आचार्य श्री पार्वती कुमार २) गुरु श्रीमती राजे नारायण ३) गुरु श्री सि.व्ही.चंद्रशेखर.	
घटक पाच	१० गुण
वरील चार घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (कथक-प्रात्याक्षिक पहिले)

सेमिस्टर – चवथे

मौखिक व सादरीकरण

एकूण – ५०

घटक पहिला

ताल एकताल-मंच प्रस्तुती, श्लोक, थाट, आमद,तोडे, तुकडे, चक्रदार परण, चक्रदार तोडा, कवित्व, प्रस्तुती

घटक दुसरा

गतभाव, होरी, तुमरी, आदींवर भावाभिनय

घटक तिसरा

अभिनय दर्पणानुसार दशावतार हस्त, शिरोभेद दृष्टीभेद, आदीचे प्रस्तुतीकरण.

क्रियात्मक अंतर्गत गुणांचे विश्लेषण –

अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका

ब) घटक व वार्षिक चाचणी.

क) निवडलेले प्रकल्प सादरीकरण

बाह्य मुल्यांकन – ३०

अंतर्गत मूल्यांकन-२०

१० गुण

१० गुण

१० गुण

१० गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (कथक-प्रात्याक्षिक दुसरे)

सेमिस्टर – चवथे

रंगमंच प्रदर्शन

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०

अंतर्गत मूल्यांकन-२०

अभ्यासक्रमावर आधारित कथक नृत्य शैलीत, संपुर्ण वेशभुषा, रंगभुषा व प्रत्यक्ष साथीदारांच्या सोबत, ३० मिनिटांचे सादरीकरण करण्याची क्षमता.

३० गुण

अंतर्गत मूल्यांकन

अ) प्रश्नावली

ब) प्रकल्प

१० गुण

१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (ओडीसी -प्रात्याक्षिक पहिले)

सेमिस्टर – चवथे

मौखिक व सादरीकरण

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०

अंतर्गत मूल्यांकन-२०

घटक पहिला

पल्लवी राग वसंत व शंकराभरणम् ताल एकताली

घटक दुसरा

अष्टपदी ललीत लवंग

घटक तिसरा

ओडीया गितावर अभिनय

क्रियात्मक अंतर्गत गुणांचे विश्लेषण –

अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका

ब) घटक व वार्षिक चाचणी.

क) निवडलेले प्रकल्प सादरीकरण

१० गुण

१० गुण

१० गुण

१० गुण

१० गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

५ गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष

विषय :- नृत्य (ओडीसी -प्रात्याक्षिक दुसरे)

सेमिस्टर – चवथे

रंगमंच प्रदर्शन

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०

अंतर्गत मूल्यांकन-२०

अभ्यासक्रमावर आधारित ओडीसी नृत्य शैलीत, संपुर्ण वेशभुषा, रंगभुषा व प्रत्यक्ष साथीदारांच्या सोबत, ३० मिनिटांचे सादरीकरण करण्याची क्षमता.

३० गुण

अंतर्गत मूल्यांकन

अ) प्रश्नावली

ब) प्रकल्प

१० गुण

१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (भरतनाट्यम् -प्रात्याक्षिक पहिले)
सेमिस्टर – चवथे
मौखिक व सादरीकरण

एकूण – ५०

घटक पहिला	बाह्य मुल्यांकन – ३०
शब्दम् आणि किर्तनम्.	अंतर्गत मूल्यांकन-२०
घटक दुसरा	१० गुण
अलरिपु (मिश्र जाती)	१० गुण
घटक तिसरा	१० गुण
अलरिपु चे नटवंगम्	
क्रियात्मक अंतर्गत गुणांचे विश्लेषण –	
अ) क्रियात्मक स्वाध्याय पुस्तिका	५ गुण
ब) घटक व वार्षिक चाचणी.	५ गुण
क) निवडलेले प्रकल्प सादरीकरण	१० गुण

बी.पी.ए. – द्वितीय वर्ष
विषय :- नृत्य (भरतनाट्यम् -प्रात्याक्षिक दुसरे)
सेमिस्टर – चवथे
रंगमंच प्रदर्शन

एकूण – ५०

बाह्य मुल्यांकन – ३०
अंतर्गत मूल्यांकन-२०

अभ्यासक्रमावर आधारित ओडीसी नृत्य शैलीत, संपुर्ण वेशभुषा, रंगभुषा व प्रत्यक्ष साथीदारांच्या सोबत, ३० मिनिटांचे सादरीकरण करण्याची क्षमता.	३० गुण
अंतर्गत मूल्यांकन	
अ) प्रश्नावली	१० गुण
ब) प्रकल्प	१० गुण

ग्रंथसूची

- १) रास लीला एक परिचय – गोविन्दासम राम नारायण अग्रवाल
- २) संगीत चिंतामणी द्वितीय खंड- आचार्य बृहस्पति
- ३) भारत के लोकनृत्य – डॉ.लक्ष्मीनारायण गर्ग
- ४) संगीत विशारद - वसन्त
- ५) कथक- आदिकथक - रोशन दाते
- ६) भारतीय नृत्य की वर्णमाला हस्त- मुद्राएँ – डॉ.विभा दाधीच
- ७) संगीत निबंध सागर – डॉ.लक्ष्मीनारायण गर्ग
- ८) लहजा - रोहिणी भाटे
- ९) कथक नृत्य शिक्षा द्वितीय भाग- - डॉ.पुरु दाधीच
- १०) नाट्यशास्त्र का संगीत विवेचन – डॉ.पुरु दाधीच
- ११) भरतनाट्यम् भाग-१ – डॉ.लक्ष्मीनारायण गर्ग
- १२) Look Khrishan in Kathak amidst the contemporary trends – Dr.Sandhya Swarnamanjri
- १३) Classical Indian Dance in Literature and the Arts- By Kapila Vatsyayan.
- १४) Indian Classical Dancing the theraprutic advantages – Kamka Sudhaksr.

*****

Appendix-G

बी.पी.ए.भाग-२
सेमिस्टर-३
विषय- तबला
प्रश्न पत्र – १

	गुण- ५०
घटक-१ अ) प्राचीन काळापासून ते १३०० च्या शतकापर्यंत तबल्याचा इतिहास. ब) वाद्य वर्गीकरण संबंधी सविस्तर माहिती.	१० गुण
घटक-२ अ) तबल्याच्या घराण्याचा सविस्तर इतिहास १)पंजाब घराणा २) लखनऊ घराणा ब) तबल्याच्या घराण्यांचे प्रवर्तक-जीवन चरीत्र १) ऊ.सिध्दार्थ खॉ.२)ऊ.हाजी विलायत अली खॉ	१० गुण
घटक-३ अ) तबला वादकांच्या गुण-दोषाबद्दल संक्षिप्त माहिती. ब) खाली दिलेल्या गायन प्रकारांची संक्षिप्त माहिती १) ख्याल (विलंबित-द्रुत) २) तुमरी ३) भजन ४) तराणा ५) चतुरंग	१० गुण
घटक-४ अ) पाराभाषीक शब्दांचा उदाहरण सह व्याख्या लोभ, विलोम, आमद, ग्रह, नवहक्का, लग्गी, तिहाई- (बेदम-दमदार-चक्रदार) पेशकार	१० गुण
प्रश्न ५ वा संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारीत वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	१० गुण

बी.पी.ए.भाग-२
सेमिस्टर-३
विषय- तबला
प्रश्न पत्र – २

	गुण- ५०
घटक-१ अ) तालांचे ठेके लिपीबद्ध करणे- झूमरा – धमार, चौताल, तिलवाडा (मुळलय- दुगुन चौगुन) ब) तालांचे टुकडे-मुखडे-तिहाई लिपीबद्ध करणे १) त्रिताल २) झपताल ३) रुपक ४) एकताल	१० गुण
घटक-२ अ) लोक संगीतात उपयोगात येणाऱ्या अवनद्ध वाद्यांचा परिचय १) ढोलक २) नाल (ढोलकी) ३) डफ ४) नगाडा	१० गुण
घटक-३ धीन गीन, गदिगन, धिडनग, तकता, कडा, धीरधीर, नानातीट, तीरकीट, तिटकता, धागेत्रक, धागे तिरकीट - आदी बोल तबल्यावर काढण्याची निकास विधी समजावून सांगा.	१० गुण
घटक-४ निबंध १) गुरु – शिष्यपरंपरा २) लय व रस ३) ललीत कलांमध्ये संगीताचे स्थान	१० गुण
घटक- ५ संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	१० गुण

बी.पी.ए.भाग-२
सेमिस्टर-३
विषय- तबला
Practical – 1
Viva Test

	पूर्णांक – ५०
	बाह्य परिक्षण – ३०
	अंतर्गत परिक्षण – २०
१) अभ्यासक्रमातील खालील तालांचे ठेके हाताने ताल देवून पढंत करणे. (मुळलय, दुगुन, चौगुन) १) झूमरा २) चौताल ३) धमार ४) तिलवाडा ५) त्रिताल ६) झपताल २)ताल त्रितालात आणि झपतालात लहरा किंवा नगम्यासोबत पेशकार, कायदे, रेले, तुकडे, परण आणि साधातोडा तयारीने वाजविणे.	

क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्य पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०
	एकूण	२०

बी.पी.ए.भाग-२
सेमिस्टर-३
विषय- तबला
मंचप्रदर्शन (Stage Performance)
Practical-2

पूर्णांक - ५०
बाह्य परिक्षण - ३०
अंतर्गत परिक्षण - २०

- १) त्रितालात स्वतंत्र सोलो वादन विशेष तयारीने वाजविणे.
२) अ) ताल रूपक किंवा झपताल- परीक्षकांच्या निर्देशानुसार तुकडे, मुखडे, तिहाई, वाजविणे.
ब) गायन / वादन सोबत साथसंगत करणे.

क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्य पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०
	एकूण	२०

बी.पी.ए.भाग-२
सेमिस्टर-४
विषय- तबला
प्रश्न पत्र - १

		गुण- ५०
घटक-१	अ) घन आणि अवनध्द वाद्यांचा परस्पर संबंध - विस्तृत माहिती	
	ब) कंठ व वाद्यसंगीतत बरोबर तबला संगत करण्याची सविस्तर माहिती	१० गुण
घटक-२	अ) तबल्याच्या घराण्या बदल सविस्तर माहिती.	
	१) दिल्ली घराणे २) अजराडा घराणे ३) फरुखाबाद घराणे	१० गुण
	ब) गायन शैली बदल माहिती - धृपद धमार, गझल, टप्पा, अभंग, चैती.	
घटक-३	अ) तालांचे दहा प्राण - विस्तृत माहिती.	
	ब) उत्तर हिंदुस्थानी संगीतातील तालपध्दती आणि दक्षिणा हिंदुस्थानी (कर्नाटक) तालपध्दती - विस्तृत माहिती	१० गुण
घटक-४	अ) पाश्चात्य संगीतातील घन व अवनध्द वाद्ये - विस्तृत माहिती.	१० गुण
	ब) परिभाषीक शब्दांची सोदाहरण व्याख्या. रेला, कायदा, उठान, बोल, बॉट, गत, परन, चक्रदारपरन, फरमाईशी गत, गत तोडा, जाती, चलन, लडी	
प्रश्न ५	वा संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	१० गुण

बी.पी.ए.भाग-२
सेमिस्टर-४
विषय- तबला
प्रश्न पत्र - २

		गुण- ५०
घटक-१	अ) तालांचे ठेके लिपीबध्द करणे आडाचौताल, दिपचंदी, जतताल, खेमटा, धुमाळी, अध्दा - भातखंडे आणि पलूस्कर ताल लिपी पध्दतीत लिपीबध्द करणे.	
	ब) तालांचे - कायदा, पेराकार, परन, उठान तीहाई लीपीबध्द करणे	
	१)धमार २) त्रिताल ३) एकताल ४) चौताल	१० गुण
घटक-२	अ) तुलनात्मक अध्ययन	
	१) दिल्ली घराणा - लकनो (पूरब) घराणा २) फखवाज- तबला	१० गुण
	३)फरमाईशी गत - फरमाईश चक्रदार ४) कायदा - पेशकार	
	५) कमाली चक्रधार- कमाली परण ६) भारतीय संगीत - पाश्चात्य संगीत.	
घटक-३	अ) लय - आणि लयकारी - विस्तृत माहिती	
	ब) विलंबीत ख्याल, छोटाख्याल, मसीतखानी गत, रजाखानी गत, धृपद, धमार, तराणा, तुमरी, भजन, या गीत प्रकारांची माहिती आणि या गीत प्रकारात साथ संगत करीता वाजविले जाणारे ताल-विस्तृत माहिती.	१० गुण
घटक-४	गायकांचा / वादकांचा जिवन परिचय आणि सांगीतिक योगदान.	
	१) पं.सामता प्रसाद २) ऊँ. अल्लारखॉ ३) ऊँ.झाकीर हुसेन	
	४) पं.अनीदो चटर्जी ५) पं.भिमसेन जोसी ६) पं.रविशंकर	
	७)पं.किशोरी अमोणकर ८)डागर बंधू.	१० गुण
घटक- ५	संपूर्ण पाठ्यक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न.	१० गुण

बी.पी.ए.भाग-२

सेमिस्टर-४

विषय- तबला

Viva Test Practical – 1

पूर्णांक – ५०

बाह्य परिक्षण – ३०

अंतर्गत परिक्षण – २०

१) अ) तालांचे ठेके हातावर म्हणणे- (मुळलय, दूगुन, तीगुन. चौगुन लयीत तयारी म्हणणे.)

१)दिपंचदी २) आडाचौताल ३) त्रिताल ४) झपताल) एकताल

ब) ताल रूपक आणि एकतालात - लहरा किंवा नगम्यासोबत उठान पेशकार, कायदा, तुकडा, मूखडा, रेंले, लग्गी, परण- तिहाई वाजविण्याची तयारी.

क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्यय पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०
	एकूण	२०

बी.पी.ए.भाग-२

सेमिस्टर-४

विषय- तबला

मंचप्रदर्शन (Stage Performance)

पूर्णांक – ५०

बाह्य परिक्षण – ३०

अंतर्गत परिक्षण – २०

१) एकतालात सोलो वादन – विशेष तयारीने वाजविणे.

२) ताल-धमार, ताल, त्रिताल- परीक्षकांच्या निर्देशानुसार तिहाई - टुकडे, मुखडे वाजवून दाखविणे.

क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्यय पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०
	एकूण	२०

Group-D

B.P.A.Part-II (Third Semester)

Sub-Drama – Theory Paper-I

(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-पेपर-पहिला)

वेळ – ३ तास	एकूण गुण ५०.
घटक-१ भारतीय प्रांतीय रंगभूमी अभ्यास	१० गुण
१) अ. भालरंगभूमी ब. पथनाट्य रंगभूमी (रंगभूमी इतिहास, परंपरा, स्वरूप आणि अविष्कार) दोन्ही रंगभूमीवरील नट, नाटककार आणि नाटक	
घटक-२ लोकरंगभूमी अभ्यास	१० गुण
लोकरंगभूमी इतिहास, स्वरूप आणि परंपरा १. मध्यप्रदेश - मॉच २. उत्तरप्रदेश - रासलिला, रामलिला	
घटक-३ पाश्चात्य रंगभूमी रंगमंच अभ्यास	१० गुण
१. ग्रीक रंगभूमी आणि रंगमंच, २. रोमन रंगभूमी आणि रंगमंच ३.आधुनिक रंगमंच (प्रोसनिअम आर्च थिअटर)	
घटक-४ संस्कृत रंगभूमी परंपरा – नाटक अभ्यास	१० गुण
१) इतिहास, आणि स्वरूप, परंपरा २) नाटक आणि नाटककार	
घटक-५ नाटक आणि रंगतंत्र- प्रकाश योजना	१० गुण
१) प्रकाश योजना सामान्यत्व (Basic principal of Light) २) विजजोडणी, (Electricity) प्रकाश उपकरणे ३) प्रकाश योजना आवश्यकता आणि रचना (Planing) ४) प्रकाशरंग आणि भावना संबंध	

Appendix-H

Group-D
B.P.A.Part-II (Third Semester)
Sub-Drama – नाटक Theory Paper-II
(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-पेपर-दुसरा)

वेळ – ३ तास	एकूण गुण ५०.
घटक-१ भारतीय रंगभूमी अभ्यास	१० गुण
१) गुजराती रंगभूमी २) पारसी रंगभूमी दृष्टीकोन – नट, नाटककार आणि नाटकांचा परिचय व इतिहास	
घटक-२ भारतीय लोकनाट्य अभ्यास	१० गुण
१.मध्यप्रदेश – विथीनाटकम २.तामीलनाडू- तेरुकट्ट ३.ओरीसा – पुरँलिया छाऊ नृत्यनाट्य	
घटक-३ रंगमंच माहिती (प्राचीनता आणि इतिहास)	१० गुण
१) भरतमूनी रंगमंच प्रकार (Baaratmani Stage) २) एरिना थिअटर (Arena Stage) ३) खुला रंगमंच (Open Stage) ४) आधुनिक रंगमंच (Proscenium Arch Theatre)	
घटक-४ संस्कृत नाटक आणि नाटककार अभ्यास	१० गुण
१) भासाचे उरुभंगम २) शुद्रक - मृच्छकटीकम (दृष्टीकोन – नाटककार परिचय, नाटकाचे महत्व आणि नाटकातील भूमिका अभ्यास)	
घटक-५ नाटक वेशभूषा अभ्यास	१० गुण
१)वेशभूषा - इतिहास परंपरा स्वरूप २) दिग्दर्शक आणि वेशभूषाकार संबंध व कार्य ३) ऐतिहासिक, पौराणिक, सामाजिक, काल्पनिक वेशभूषा रचना ४) वेशभूषा कापड- रंग, पोत, जाडी, प्रकार इत्यादी अभ्यास.	

Group-D
B.P.A.Part-II (Third Semester)
Sub-Drama- Practical – I
(Viva-Test)

Total Marks – 50

(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-, क्रियात्मक पहिले)

१) बालरंगभूमी, पथनाट्य रंगभूमी स्पष्टीकरण देणे माहिती सांगणे	१० गुण
२) रंगभूमीचे प्रकार सांगणे, लोकनृत्य व लोकनाट्याची पाच-पाच नांव सांगणे, पाच बालनाटकांची व नाटकारांची नांव सांगणे.	१० गुण
३) पाश्चात्य व संस्कृत नाटककार आणि नाटकांची नांव सांगणे	१० गुण

एकूण गुण ३० गुण

४.क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्यय पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०

एकूण २०

B.P.A.Part-II (Third Semester)

Sub-Drama- Practical – II

रंगमंचप्रदर्शन (Stage Performance) Total Marks – 50

(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-, क्रियात्मक दुसरे)

१) स्वगत, एकपात्री, नक्कल, मिमिक्री करुन दाखविणे. वचिक, आंगिक, सात्विक, अभिनय तापसणे	१० गुण
२) नाटक प्रकाश योजना क्यू सिट तयार करणे आणि वेशभूषा धारण करणे	१० गुण
३) विभागात बसवलेले नाटक सादरीकरण, अभिनय क्षमता तपासणे किंवा स्किट अथवा इंप्रोवायझेशन करुन दिखविणे.	१० गुण

एकूण गुण ३० गुण

४.क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्यय पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०

एकूण २०

Group-D

B.P.A.Part-II (Forth- Semester)

Sub-Drama – नाटक Theory Paper-I

(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-पेपर-पहिला)

वेळ – ३ तास	एकूण गुण ५०.
घटक-१ नाटक भूमिका अभ्यास	१० गुण
१) नाटक-भूमिका आणि चरित्रचित्रण	
२) नाटकातील भूमिका - अर्थघटन आणि विश्लेषण	
३) नाटकातील भूमिका व इतर कलावंत संबंध अभ्यास	
४) नाटकासाठी अभिनेत्याला भूमिकेची तैयारी अभ्यास	
घटक-२ भारतीय नाट्य अभ्यास	१० गुण
१) भरतमुनी नाट्यशास्त्र- अभिनय पध्दती आणि प्रकार	
२) रससिध्दांत - रस, भाव, विभाव, अनुभाव (संचारीभाव)	
३) धनंजय – दशरूपक नाट्यप्रकार	
घटक-३ नाट्यभिनय – पश्चिमात्य सिध्दांतकार अभ्यास	१० गुण
१) स्टॅनिस्लॉवस्की इतिहास- मानसतंत्र (मेथड सिध्दांत)	
२) ब्रेख्त इतिहास- ऑलिनेशन सिध्दांत, एपिक थिअटर	
घटक-४ भारतीय लोकनाट्य - लोकनृत्य अभ्यास	१० गुण
१) आसाम - अंकिया नाट २) गोवा – जागोर	
३)आसाम-बिहु नृत्य ४) पश्चिम बंगाल- पुरुलियो छारु	
५)महाराष्ट्र लोकनृत्य- लावणी लोकनृत्य, धनगरीगजा, कोळीनृत्य	
घटक-५ नाटकाचे मूल्य	१० गुण
१) नाटककार आणि नाट्यलेखन- वाङ्.मयी मूल्य, भाषा सौंदर्य	
२) उत्कृष्ट संहिता लेखन, नाटकाचे विषय आणि प्रकार	
३) नाटकाचे मूल्य- प्रायोगिक मूल्य, समकालीन मूल्य, आर्थीक मूल्य	
४) नाटक- वैश्विक मूल्य, ऐतिहासिक मूल्य, पौराणिक मूल्य आणि सामाजिक मूल्य.	

Group-D

B.P.A.Part-II (Forth Semester)

Sub-Drama – नाटक Theory Paper-II

(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-पेपर-दुसरा)

वेळ – ३ तास	एकूण गुण ५०.
घटक-१ अभिनय पंथ व सिध्दांत	१० गुण
१) ग्रोटोवस्की – पुअर थिअटर	
२) मेयरहोल्ड- बायोमॅकनिक सिध्दांत	
३) ग्रीक रंगभूमी - अभिनय पध्दती स्पष्ट करणे	
घटक-२ दृश्यकला संहिता लेखनतंत्र	१० गुण
१) रेडिओ संहिता लेखन, नाट्य संहिता लेखन, पथनाट्य लेखन	
२) चित्रपट, सिरियल आणि नाट्यसंहिता लेखन फरक स्पष्ट करणे	

घटक-३ नाटक आणि पार्श्वसंगीत	१० गुण
१) नाटकाला पार्श्वसंगीताची आवश्यकता	
२) वाद्यस्वर, राग, आवाज आणि रसभाव	
३) संगीत संयोजन म्हणजे काय ? पार्श्वसंगीत कसे करावे स्पष्ट करणे	
४) नाटक संगीत चार्ट (क्यू सिट) तयार कर	
घटक-४ प्रसिद्ध नाटककार आणि नाटकांचा अभ्यास	१० गुण
१) महानिर्वाण - सतिश आळेकर	
२) ती फुलराणी - पु.ल.देशपांडे	
३) हयवदन- गिरिश कर्नाड	
४) आषाढ का एक दिन- मोहन राकेश	
घटक-५ नाटक- रंगभूषा अभ्यास	१० गुण
१) नाटकासाठी रंगभूषा आवश्यकता स्पष्ट करणे	
२) रंगभूषेचे प्रकार व स्वरूप	
३) रंगभूषा साधनांची, वस्तुंची नावे लिहिणे व महत्व स्पष्ट करणे.	
४) पौराणिक, ऐतिहासिक, सामाजिक, काव्यनिक नाटक पात्रांची रंगभूषा.	

Group-D

B.P.A.Part-II (Forth Semester)

Sub-Drama- Practical – I

(Viva-Test)

Total Marks – 50

(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-, क्रियात्मक पहिले)

१)नाटकसंहिता - भूमिका अभ्यास कसा करावा	१० गुण
१) अभिनेत्याची तैयारी २. अभिनयाचे व्यायाम ३. नाट्यखेळ माहिती सांगणे	
२) नऊ रसाचे प्रकार सांगणे / दशरूपक प्रकार सांगणे / भावविभाव अनुभाव सांगणे	१० गुण
३) भारतीय लोकनृत्य – नाट्य प्रकारांची पाच – पाच नांव सांगणे	

एकूण गुण ३० गुण

४.क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्यय पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०
	एकूण	२०

B.P.A.Part-II (Forth Semester)

Sub-Drama- Practical – II

रंगमंचप्रदर्शन (Stage Performance) Total Marks – 50

(बी.पी.ए.द्वितीय वर्ष- तिसरे सत्र, विषय- नाटक-, क्रियात्मक दुसरे)

१) एकांकिका निर्मितीसाठी – दिग्दर्शन निर्मिती संहिता तयार करणे	१० गुण
२) सामाजिक नाटकासाठी रंगभूषा - वेशभूषा रचना करणे	१० गुण
रंगभूषा वेशभूषा संबंध स्पष्ट करणे रंगभूषा-साधी आणि प्लास्टीक मेकअप करुन दाखविणे	
३) स्वगत नाट्यप्रसंग सादर करणे. पार्श्वसंगीत क्यू सिट तयार करणे	१० गुण

एकूण गुण ३० गुण

४.क्रियात्मक अंतर्गत गुण	अ) क्रियात्मक साध्यय पुस्तिका	- ०५
	ब) घटक / चाचणी	- ०५
	क) घेतलेले प्रकल्प (Project) सादरीकरण	-१०
	एकूण	२०

बी.पी.ए. द्वितीय वर्ष सर्व सत्रांसाठी अभ्यास पुस्तके
अभ्यासक्रमानुसार विद्यार्थ्यांना अभ्यासासाठी असलेले ग्रंथसूची

- १) नाट्यनिर्मिती – यशवंत केळकर
- २) नाट्यदर्शन – डॉ.पराग घोंगे
- ३) अभिनय चिंतन – डॉ.पराग घोंगे
(भरतमूनी ते बर्टाल ब्रेख्त)
- ४) अभिनय साधना – डॉ.जयंत शेवतीकर
- ५) पौर्वात्य रंगभूमी – प्रा. मानिक कानेड
- ६) पाश्चात्य रंगभूमी- प्रा.मानिक कानेड
- ७) लोकरंगभूमी – डॉ.प्रभाकर मांडे
- ८) भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र – गोदावरी केतकर
- ९) महानिर्वाण - सतिश आळेकर
- १०) ती फुलराणी –पु.ल.देशपांडे
- ११) हयवदन – गिरिश कर्नाड
- १२) आषाढ का एक दिन- मोहन राकेश
- १३) गुगल इंटरनेट सर्च इंजिन.